АФРИКА 25.08.2023 | Філані Мтембу

Мир по-африканськи

Перспективи закінчення війни в Україні невизначені. Можливо, Заходу вже час серйозніше сприймати зусилля Африки зі сприяння миру?

Миротворча місія в Україну та Росію, що розпочалася в червні 2023 року під проводом керівників африканських держав, ознаменувала собою зміну стратегії континенту. Африка таким чином взяла на себе проактивнішу роль, висловлюючись від імені людей, які безпосередньо не залучені в конфлікт, однак все ж відчувають на собі його наслідки. До складу делегації увійшли керівники та призначені представники семи країн – Коморських Островів, Республіки Конго, Єгипту, Сенегалу, Уганди, Замбії та Південної Африки. Важливо, що до складу делегації увійшли нинішній і колишній голови Африканського союзу, представлені главами Сенегалу (Макі Салл) та Коморських островів (Азалі Ассумані). Намагаючись посприяти досягненню миру, африканська делегація також представила план з десяти пунктів, що ґрунтується на наявних пропозиціях, прагнучи до збалансованого підходу, який би зацікавив різні сторони.

На жаль, на Заході ці зусилля на той момент сприйняли недостатньо серйозно, хай як багато західні лідери говорили про те, що важливо виступати з суб'єктами Глобального Півдня на рівних. У міру того як конфлікт продовжує загострюватися, що створює труднощі не лише в Україні та Росії, але й в Європі та Сполучених Штатах, можливо, Заходу вже час серйозніше сприймати зусилля Африки зі сприяння миру, щоб мати хоч якийсь шанс на запобігання подальшому циклу загострення та відповідних наслідків.

Хоча мирна ініціатива Африки існує в контексті різноманітних інших ініціатив, її унікальність полягає в тому, що за короткий період африканським лідерам вдалося поспілкуватися як з президентом України Зеленським, так і з президентом Росії Путіним. Таким чином, як ініціатива і формат залучення вона залишається важливою в новій архітектурі мирних ініціатив щодо України.

Початкові позиції деяких суб'єктів на Заході сприйняли в Африці як

певну зарозумілість, яка може призвести до подальшого загострення цього конфлікту і зрештою до довгострокового погіршення позиції та зниження впливу Заходу на Глобальному Півдні. Гостра реакція експертів та інших громадян Південної Африки на звинувачення на адресу країни з боку посла США показала певне розчарування щодо США та європейських союзників. Попри значні економічні й репутаційні наслідки вже спростованих звинувачень, що Південна Африка постачає зброю Росії, вибачень від посольства Сполучених Штатів у Преторії, схоже, виявилося недостатньо, щоб компенсувати завдану шкоду. Постійний тиск і звинувачення на адресу Південної Африки та інших країн, які зайняли позаблокову позицію, полягає в нездатності дослухатися до точок зору про конфлікт в Україні, які не цілком відповідають позиції Заходу. Щоб закріпити стабільніший глобальний порядок у новому багатополярному світі, який би використовував досвід і погляди різних регіонів світу, зокрема численних регіонів Глобального Півдня, цю сліпу пляму потрібно буде усунути.

Через війну на Африканському континенті виник дефіцит у розмірі близько 30 млн тон зерна

Серед ключових питань, які обговорювалися як з Україною, так і з Росією, були поточні наслідки конфлікту, особливо для продовольчої та енергетичної безпеки. Зокрема, за даними Африканського банку розвитку, через війну на континенті виник дефіцит у розмірі близько 30 млн тон зерна.

Як Україна, так і Росія зацікавлені в розвитку відносин з Африкою, і це може створити умови для їх подальшої взаємодії з африканською мирною ініціативою. Дипломатична присутність України на континенті залишається невеликою, тож вона може розглядати таку взаємодію як ідеальну можливість донести свої ідеї африканським лідерам, в той час як Росія останніми роками активно шукає можливостей розширити свої відносини з Африкою. Другий саміт Росія – Африка у липні дав досить цікаві результати, особливо в контексті альтернатив Чорноморській зерновій угоді, які намагалася представити Москва, шляхом як комерційних, так і некомерційних кроків, водночас прагнучи до зростання торгівлі з $18 млрд у 2022 році до $60 млрд у 2026-му. Таким чином, відкидати мирні зусилля африканських країн було б не в інтересах жодної з країн, і це залишається актуальним у міру того, як обидві країни намагаються представити свою точку зору африканським колегам. Українські посадовці нерідко зверталися до глобальної аудиторії з аргументацією щодо наслідків ракетних ударів для продовольчої безпеки в Африці та інших частинах світу, що розвивається. Росія ж виступила за скасування Чорноморської зернової угоди, заявивши,

що велика частина зерна, яке вивозилося з українських портів, призначалася не для найбільш уразливих верств населення країн, що розвиваються, а для заможних країн. Також Росія висловила незадоволення тим, що елементи угоди, пов'язані безпосередньо з Росією, не виконуються.

Африканська мирна ініціатива може й не бути ключовим переговорним процесом, але вона відіграла б значну роль у привернені уваги світу до діалогу

Хоча лідерам африканських країн варто й далі підтримувати спілкування з Росією та Україною, їм також може бути корисно розширити сферу взаємодії, почавши переговори з країнами ЄС, Китаєм, Індією, Бразилією, США, членами НАТО та лідерами інших регіонів Глобального Півдня, щоб досягти більшого консенсусу, який би посприяв діалогу. Як найбільший блок голосів в Генасамблеї ООН, Африка була б зацікавлена в побудові такого консенсусу в міру того, як конфлікт розвивається і включає не лише Росію та Україну, але й країни – члени ЄС і НАТО. Крім того, зусилля Африки щодо досягнення миру мають донести міжнародній спільноті, що потрібно й надалі ставити в пріоритет цілі сталого розвитку (ЦСР), а не використовувати бюджети, призначені для розвитку, на вузькі військові цілі.

Окрім проведення саміту БРІКС, Південна Африка прийматиме форум «Акт про зростання та можливості в Африці» (AGOA) за участю США та африканських партнерів, а також зустріч із Європейським союзом (ЄС) наприкінці року. Хоча Південна Африка насамперед зосереджується на торгових та інвестиційних зв'язках, їй варто використати ці зустрічі для потенційного обговорення результатів африканської мирної ініціативи, щоб з'ясувати позиції США та ЄС щодо завершення конфлікту в Україні.

Оскільки Україна та Росія і надалі докладають зусиль для поглиблення відносин з африканськими країнами, це може створити можливості для подальшого діалогу Києва та Москви з африканськими колегами. Таким чином, африканська мирна ініціатива може й не бути ключовим переговорним процесом у розв'язанні таких питань, як європейська архітектура безпеки, але вона відіграла б значну роль у привернені уваги світу до діалогу замість подальшого військового загострення.

Філані Мтембу

Д-р Філані Мтембу (Philani Mthembu) – директор Інституту глобального діалогу в Преторії, Південна Африка. Він також є співзасновником Берлінського форуму з глобальної політики, який сприяє академічному обміну думками з питань глобальної політики.